ԿՐԿՐԴ ՏԱՐ

Ե. ՏՈՒԼԻՍ, ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, 1898 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 19-31 — 16 ԱԼԻՄԱՂ "ԻԼ ԱԼՄ" 1316 — 19 ԹՇՐ. "ԼՎ" 1312 — Գ. ՏԱՐԻ, ԹՎԻ 608

ՅԻՐ ԵՒ ՏՆՕՐԷՆ
ԲԻԶԱՆԴ ԹԷՋԹԱՆ

PUZANTION
Journal Arménien Quotidien,
Politique, Financier et Littéraire
Directeur - Propriétaire
PUZANT KÉTCHIAN
Bab-Ali Djaddéssi, No, 23 - 25.
CONSTANTINOPLE

20 ՓԱՐԱՁ

Բիւզանդիոն

20 ՓԱՐԱՁ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ — ՀԱՅՕՍԹԵՐԹ ԱՄԵՆՕՐԵՅ — ԳՐԱԿԱՆ ԵՒ ԳԻՏԱԿԱՆ

"بوزانتيون"
ادبيجه يومى وسياسى غزته، صاحبه‌سى وه مدير مسئولى
پوزانت كچيان
عدد نمره‌سى ٢٥-٢٣ جاده باب عالى جاده‌سنده
دائره‌ده مخصوص دائره‌ده

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

ՕՐՈՒԱՆ ՏԱԳՆԱՊՆԵՐԸ

Պաթերազ պիտի ըլլա՞յ.— Ո՞ր պիտի չունէի Երբորդ Հանրապետութիւնը.— Կապտին ապրաթոռ Ռիզլինին կոխը.— Պաթերազական պարբաթոռ Աբէլէյ և Ֆրանսայի.— Տրեյֆիւս և ֆրանսական Սոբերպաթան.— Վնասակար պարբեր.— Վիլհելմ Բ. յերուսաղէմ.— Սպանիա և Ամերիկա.— Հայ-յոյբերպաթութեան ընթացքը։

Սպանիոյ եւ Ամերիկայի Պատերազմին վերջանալուն հետ, կ'յուսացուէր որ քաղաքական աշխարհը ժամանակ մը չունէ առնուր։ Բայց հիմակ Եւրոպա չատ աւելի յուզուած է քան Սպանիոյ և Ամերիկայի պատերազմին ժամանակ։ Անկէ աւելի վճռական ապացոյց կրնայ՞ է մինչ՝ Բաղաքականութիւն ըսուած բանին անսուտ գութեան, անվատահելիութեան, անհաստատութեան։ Հապիւ թէ վերջացաւ այն Պատերազմ, և ահա՛ իրարու եւ ուեւէ լսեցինք Ամերիոյ հայրենասիրին ողբալի մահն, Իտալիոյ Կառավարութեան առաջարկութիւնը մարդկային ընկերութեան վնասակար տարբերուն դէմ, և գումարելի Դեսպանախորհուրդին վրայ. Զարին առաջարկը Չէնընկէցուիթեան համար, և ատոր համար ալ գումարելի Դեսպանախորհուրդին վրայ։ Բայց այս մարդասէր յուզումներ երկար չտեւեցին. զի մինչ Վիլհելմ Բ.ի Արեւելեան մագդրեալ ճամբորդութիւնն ուշ կ'դարձնէր գերման աշխարհավարութեան նորանոր երեւոյթներուն վրայ, և միաքերը Մայրագոյն Արեւելքէն դէպի մերձագոյն Արեւելք կ'ուղղէր, նոյն պահուն Օմոտրմանի փառաւոր յաղթանակն ուժգին ցնցում մը տուաւ հանգիստ փնտռող ուղղութիւններու, որք հազիւ թէ Խարթումի խիթին վատթար վարչութեան անկումէն քաղաքակրթութեան առջեւ նոր հորիզոններ բացուելուն կ'ուրախանային, ահա՛ յերեւմտեան քաղաքակրթութեան ահաւիրայ երկու մեծ ազգերն ի Ֆաշոտա երկու մեծ ազգերն ի Ֆաշոտա ֆլշէով խնդրի մը բռնուած տեսնելու դժբաստութիւն ունեցան, և իրը թէ նահանջելու համար փրանսայի յանդուգն, կորիճ, ձեռներէց սպայի մը քաջագործութեան անսպիւռ համբաւը Սուանի խորերը, փրանսայի գինուորական տարբին նորանոր անպատուաբեր չհաստատութիւններուն հանդիսատես եղանք Բարիզի մէջ իսկ, խայտառակ խոստովանութեամբ Հէնրի գնդապետին, և Արդարութեան ձայնը խեղդելու համար փրանսայի բարձրաստիճան զօրականներու մեքենայութիւններուն, որք քայնգեցան Պրիսոնի դահլէին տապալման։ Զգալմնանք ուրեմն թէ Սակարաններն այս պահուս աւելի բուռն զգայնութիւն կ'ցուցնեն քան Սպանիոյ և Ամերիկայի Պատերազմին առեն, և հասարակութիւնն ալ այս պահուս աւելի հետաքրքրութեամբ կ'կարդայ օրաթերթերը քան երկու-երեք ամիս առաջ։

* * *

Անգլիոյ կապոյտ Տետրակին Ֆրանսա Դէպին Տետրակով պատասխանց, որուն ի պատասխանի Սալզպըրի նոր կապոյտ Տետրակ մ'ալ հրատարակեց։ Երկու կողմին վերջին խօսքն յայտնի է արդէն.—Անգլիա կը պնդէ որ Խարթումի Էմիրին իշխանութեան խորտակման հետ, եգիպտոս իր առջի բոլոր սահմանքներուն նոյն տիրացած է, որոց մէջ է նաեւ Ֆաշոտա,—մինչ Ֆրանսա կ'պնդէ որ Ֆաշոտա անաէը մնացած էր, և այն Ֆաշոտա անաէը երկրին տիրելու ինք նոյնքան իրաւունք ունէր որքան Անգլիա՝ Նեղոսի հովտին մէջ մնալու։ Բայց Ֆրանսա կ'յօժարի եղնել Ֆաշոտայէ, եթէ իրեն ցոյց տրուի ուրիշ տեղ մը, ուր Բոնկոյի Ֆրանսական գաղթավայրը կրնայ Նեղոսի հետ, ելք մը, դուռ մ'ունենալ Նեղոսի վրայ, ինչպէս ունին, կ'ըսէ, Գերմանիա եւ Պելժիա։ Անգլիա կ'պատասխանէ թէ արեւելեան Աւիրիկէի գերման գաղթավայրին վիճդոբրա Նիանզա լճին մէկ կողմն յանգիլը Նեղոսի յանգիլ չի նշանակեր, և Բոնկոյի պէյժ պետութեան Լաոսյի կողմը մը Նեղոսի վերին հովտին յանգիլն ալ Նեղոսի վերին հովտին յանգիլն է որ Պելժիոյ այնպիսի իրաւունք մ'է որ արդէն թաղաւորին միայն տրուած է՝ և ոչ երկնաւոր թեան միջոցին միայն։ Ասոնք փաստ չեն կրնար ըլլալ Ֆրանսայի ձեռքը՝ նոյն իսկ եգիպտական նահին տասգուածք մը իւրացնելու։ Ֆրանսա գործն ասանկ չի հասկնար.— կա՛մ Ֆաշոտա, կամ ուրիշ կայան մը Նեղոսի վրայ, կ'պահանջէ Ֆրանսա։ Անգլիա «բանակցութիւն չեմ ընդուներ» կ'ըսէ, «մինչեւ որ Ֆաշոտայէ դուրս չելնէք»։

Բայց երկու Տետրակներուն կռիւը խնդրոյն մէկ մասնաւոր միջադէպին վրայ է հիմա.—Նոյնութեամբ թարգմանեցինք Լոնտոնի Փրանսական դեսպանին նամակն առ Մ. Տէլքասէ, յորմէ կ'հասկցուի թէ դեսպանը փաստաբանական յայտնութիւն մ'ունեցեր է Լ. Սալզպըրիի վրայ. զի ճարտարօրէն թելադրեր է որ եթէ Նեղոսի հովտին մէկ ուրիչ կողմը սահմանագծերու որոշման մը Լ. Սալզպըրի հաւանի, կարելի է թողուլ զՖաշոտա, և Լ. Սալզպըրի, որ առաջ «անպատճառ պիտի ելնէք Ֆաշոտայէ, ուրիչ խօսք չունիմ» կ'ըսէր, հերիւրեալ իւրք համաձերպեր է այս թելադրութեան, բայց իր պատասխանակիցներուն կամքն առնելու պէտքն յայտներ է, քանի որ անոնք բացակայ էին Լոնտոնէ։ Բարիզեան մամուլն այս պատմութիւնն ողջունեց իրրեւ Մ. Տէլքասէի և Պատոն տը Ռուբսէլի դիւանագիտական մէկ մեծ յաղթութիւնը։ Լ. Սալզպըրի կուգայ պատասխանել նոր կապոյտ Տետրակով, յորում կայ իր նամակ առ Սըր Էտ. Մոնսըն, անգլ. դեսպանն ի Բարիզ, որով միևնոյն խօսակցութիւնը կ'պատմէ, բայց տարբեր կերպով.— Ցիտանս. դեսպանն իւօք այնպիսի թելադրութիւն մ'ըրեր է, բայց անգլ. վարչապետը չատացեր է պատասխանելով որ եթէ Ֆրանսայի կառավարութիւնն առաջարկ մ'ունի ներկայելու, թո՛ղ գրաւոր ներկայէ, և ինք այն ատեն նախարարաց խորհրդին նկատառման կ'մատուցանէ, բայց ինք իր ըսելիքն ըսած լմնցուցած է։ Լոնտոնի մամուլը միահամուռ այսպէս կ'մեկնէ Լ. Սալզպըրիի խօսքը թէ Անգլիա բանակցութիւն չընդունիր Ֆրանսայի հետ, մինչեւ որ Մառչան չելնէ Ֆաշոտայէ։

Բայց վեճը միայն Դահլիճներուն և Տետրակներուն մէջտեղ չէ։ Երկու Նաւատորմերն ալ գիշեր ցերեկ կը պատրաստուին, իրր թէ կարելի բան ըլլայ որ Ֆրանսայի և Անգլիոյ նման ազխարհի էն զարգացած երկու ազգերը, Արեւմտեան Բաղաքակրթութեան գլուխը գտնուզ երկու մեծ Տէրութիւնները կարենան երբեք պատերազմի բռնուիլ մեծ կամ փոքր ափրիկեան հողի կտորի մը համար։ Բայց Բաղաքականութեան մէջ կարծես թէ անակնկալներն են որ խօսք մէկ ըրած են անպատճառ տեղի ունենալու, եւ հետեւապէս մարդ չի կրնար կասկել թէ վաղն ի՛նչ լուր պիտի առնուինք Լոնտոնէ, նա՛ մանաւանդ Բարիզէ, ուր միտքերն յուզման, գրգռման, գերագրգռման վտանգող վիճակի մէջ են։ Չինուորական բարձր դասակարգին հնարքներն ու խաղերն ա՛նքան նշանակութեան սա Տրէյֆիւսի գործին առթիւ, որ՝ ո՛ գիտէ՝ Բանակին վրայ ազգին համարումը վերահաստատելու և ա՛լ աւելի արծաթնելու համար գուցէ պատերազմ մը կ'փնտռեն։ Ֆրանսացիներուն մէջ և Բարիզի ժողովրդային համուելին մէջ կայ սակայն համոզում մը թէ Մուրավիվ կոմս ի Բարիզ կարդադրած է ֆրանքեւռուս դաշնակցական գործողութիւն մը Անգլիոյ դէմ, եթէ Մեծն Բրիտանիա բռնի ոյժով զՄառչան դուրս նետէ Ֆաշոտայէ։ Անգլիա չի կրնար զօրք հանել Ֆրանսա. չատ չատ Թունքինն, Անամը, Մատակասքարն և ուրիշ ֆրանսական գաղութները կրնայ զարնել, բայց Ռուսիա չուտով կրնայ բանակ մը մտցնել Հնդկաստան, որ Անգլիոյ համար այլապէս կենսական նշանակութիւն ունի քան աշխարհի բոլոր գաղթավայրերը Ֆրանսայի համար,—կ'ըսեն Բարիզեան լրագիրք, որք վստահ են թէ ֆրանքեւռուս զինակցութեան մը առջեւ կանգ պիտի առնու Անգլիա, եւ վերջին ժամուն իրաւախոհ պիտի ըլլայ, գոհացում տալով Ֆրանսայի, որ ուրիշ բան չի խնդրեր բայց եթէ փոքրիկ մաս մ'ունենալ Նեղոսի հարաւեան խոչոր կարկանդակէն։ Բայց եթէ չինական խնդրոյն մէջ Ռուսիոյ առածներուն և ըրածներուն չկրցաւ բան մ'ընել, նոյնիսկ եթէ թէ մարդու և դրամի այնքան մեծ զոհողութիւններով Սուանի տիրելէ և եգիպտոսի իշխանութիւնը վերահաստատելէ ետքը, Մեծն Բրիտանիա պիտի թո՞ղ որ Ֆրանսա պաղ ջուր լցնէ իր Ափրիկեան տաք ապուրին մէջ, որ կ'տաքնար այնքան տարիներէ ի վեր։

* * *

Ֆրանսական Խորհրդարանն հազիւ թէ գումարուեցաւ, փութացաւ տապալել Պրիսոնի դահլիճն, որովհետեւ սա կ'համարձակէը Տրէյֆիւսի դատին վերաքննութեան գաղափարը պաշտպանել։ Զօր. Շանուէն որ յաջողութեան կ'գտնուէր իր պաշտօնակիցներուն՝ երեսի. Ժողովոյ գումարման կ'սպասէ եղբը զանոնք հրապարակաւ լքանելու և առնել քաղաքին իրականութեան մէջ։ Ա.ինպէս չէ՞, մայրեր, ճշմարիտ չէ՞ որ մեր մայրեր ալ կեանքի փայփայանքը, գեղեցկութիւնը, սէրը, գուրգուրանքը, ճշմարտութիւնն երգեցին մեզի, բայց այդ ամէնուն հետ խառն չգտա՞ք, ճիշտ անոնց քով չներկայացա՞ւ ձեզ կոչտութիւնը, տգեղութիւնը, ստելութիւնը, ստութիւնը։ Եթէ հարուստ էք, կրցա՞ք գտնել ոսկիներուն մէջ ձեր փնտռած երջանկութիւնն. եթէ աղքատ էք, կրցա՞ք գտնել համակատարդոց երազած անդորրութիւնը։ Մեր մանչերն ու աղջիկները կրթելու, մեծցնելու ենք ուրեմն ճիշտ մեր ապրած կեանքին չըրնաներուն և զանազան թուականներուն համեմատ. ահա գործնական դաստիարակութիւնը նախ պէտք է առաջնորդել տղուն իր մրցումով, վասն զի տղաք ալ ճիշտ անասուններուն պէս չատ չուտ կ'տրամադրանան. և անգամ մը որ ապրամբանութեամբ են գոյացուցեր իրենց համոզումը, չատ քիչ պատրանք կ'սպասէ անոնց ապագան։ Անոնց սովրեցնելու է ամէն բանէ առաջ դժբախտութիւնը չանարգել։ Թշուառութեան հանդէպ յարգանք պէտք է. սովրեցնենք անոնց թէ երջանկութիւն բառն երազ մ'է, թէ մարդը մարդուն թըշնամին է, եւ եթէ երբեք օժտուած է ազդեցիկ նկարագրով մը, միայն երկու կամ երեք անգամ պիտի յաղթի կամքին մէջ ընելու որոշածը։ Մի՛ ներկայացնէք ձեր զաւակներուն պզտիկ վիշտերը մեծ կարեւորութիւն ունեցող բաներու պէս, որպէս զի օր մը երբ մեծնայ, չյուսահատի, երբ այդ վիշտերն իր տարիքին հետ մեծցած ու բազմապատկուած տեսնէ։ Սովրեցնենք աղոց՝ թէ պարկեշտ եթէ ըլլալ կ'ուզէ աղքատ պիտի ըլլայ. եթէ հետաքրքիր է իր համազումներուն և բարեկամութեան մասին, պիտի արհամարհուի. թէ երբ իրաւունք ունենայ պիտի չհատան. թէ երբ անչահախնդիր է որ և է բանի մասին, պիտի ծաղրեն զինքը. սովրեցնենք բոլոր այս ճշմարտութիւնները մեր զաւակներուն, միևնոյն ատեն խղճին և ուղիղ մարդ ըլլալուն կարեւորութիւնը բացատրենք հատատապէս մեր մանչերուն և աղջիկներուն, որպէս զի գիտնան թէ ի՞նչ բան կ'սպասէ իրենց

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՌԱՔԵԼՈՒԹԻՒՆ

Ամսագիր Ազգային Առաքելական Հաւատոյ

Տարի Ա. Թիւ 1. Ամսագրի Հրատարակութեան Տարի Ա.

ՑՈՒՇԱԿ, 19 Մարտ 98

Ցուցակ Հրատարակութեանց Տ. Գարեգին Վրդ. Տէր-Յովհաննիսեան

Ի Լոնդոնի ձեր 1898 Մարտ 18

Ընթերցողք, ահա ձեզ առաջին անգամ հրատարակութեան կոչուած Ամսագիր մը, որ ի Լոնդոնի Հայոց Ազգային Առաքելական Եկեղեցւոյ Հովուապետ Տ. Գարեգին Վրդ. Տէր-Յովհաննիսեան

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՀԻՄՆԱԴՐԱՄԱՆ ՄԱՍԻՆ

Ի ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ

Ի ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՀԻՄՆԱԴՐԱՄԱՆ ՄԱՍԻ

ՅԱՎԱՂԱՓԱՅԼ

ԹՈՒՄԱ

ՆՇԱՆԱԿԱՎՈՐ ԴԱՏԱՎՈՐԻ ԱՌԱՋԻՆ ԳԱՂԱՓԱՐԸ

— Հէյ, տաւո՛ւար եղդաղոտատու, յաղթական եղդաղոտատու, ո՞ւր ես, ո՞ւր ես դուրս եկել, ինչո՞ւ ես ինձ թողնում միայնակ։

— Հէյ, տաւո՛ւար եղդաղոտատու, ես ինչպե՞ս կարող եմ քեզ թողնել, ես քո ոտքերի տակ եմ, ես քո ստուերն եմ, ես քո ստուերի ստուերն եմ, ես ամենուր քեզ հետ եմ, ես ամենուր քո ետևից եմ գալիս